

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

А.Ю. Олійник, М.І. Кагадій

**КУРС ЛЕКЦІЙ
З КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА
УКРАЇНИ**

Навчальний посібник

Київ
Дніпро
«Ліра ЛТД»
2016

ББК 67.9 (4УКР) 300
О-54

*Рекомендовано до друку
вченою радою факультету підприємництва та права
Київського національного університету технологій та дизайну
(протокол № 2 від 22 березня 2016 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Боняк В.О., доктор юридичних наук, професор;

Камінська Н.В., доктор юридичних наук, професор;

Тихомиров О.Д., доктор юридичних наук, професор.

Олійник А.Ю., Кагадій М.І.

О-54 Курс лекцій з конституційного права України : навч. посібник
/ А. Ю. Олійник, М. І. Кагадій. – К. ; Дніпро : Ліра ЛТД, 2016.
– 384 с.

ISBN 978-966-383-711-6

У навчальному посібнику на підставі узагальнення чинного законодавства та юридичної практики розглянуто поняття конституційного права, його предмет, методи, систему і джерела, розвиток Конституції як основного джерела конституційного права, конституційно-правове становище людини і громадянина в суспільстві та державі, основи народовладдя, конституційні основи та процесуальний порядок утворення і функціонування органів законодавчої, виконавчої, судової влади, контрольно-наглядових органів та органів і посадових осіб місцевого самоврядування, територіальний устрій України та конституційний статус Автономної Республіки Крим.

Навчальний посібник розрахований на студентів юридичних навчальних закладів, викладачів, учнів та усіх, хто цікавиться питаннями конституційного права в Україні.

ISBN 978-966-383-711-6

ББК 67.9 (4УКР) 300

© Олійник А.Ю., 2016
© Кагадій М.І., 2016
© Ліра ЛТД, 2016

З М І С Т

Перелік умовних скорочень	7
Передмова	8
ТЕМА 1. Конституційне право України – провідна галузь національного права	
1.1. Поняття, предмет і методи конституційного права України	9
1.2. Конституційні правові відносини в Україні	18
1.3. Система конституційного права України	22
1.4. Джерела конституційного права України	26
1.5. Конституційне процесуальне право України	28
1.6. Відповідальність в конституційному праві України	36
1.7. Наука і навчальна дисципліна Конституційного права України	38
1.8. Значення вивчення конституційного права України для підготовки кваліфікованих юристів	53
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	55
ТЕМА 2. Конституція України та її розвиток	
2.1. Визначення конституції та її сутність	56
2.2. Історія конституційного розвитку України	66
2.3. Загальна характеристика Конституції України 1996 р.	73
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	79
ТЕМА 3. Конституційний лад в Україні	
3.1. Поняття і засади конституційного ладу України	80
3.2. Гуманістичні і демократичні засади конституційного ладу України ...	88
3.3. Конституційне закріплення форми Української держави	92
3.4. Конституційне закріплення якісних рис України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави	95
3.5. Економічні, соціальні, культурні та політичні засади конституційного ладу України	98
3.6. Захист конституційного ладу України	100
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	101
ТЕМА 4. Основи конституційного правового статусу людини і громадянина в Україні	
4.1. Поняття та структура основ конституційного правового статусу людини і громадянина в Україні	102
4.2. Правосуб'єктність та принципи конституційного правового статусу людини і громадянина в Україні	105

4.3. Громадянство України як елемент конституційного правового статусу громадянина України	110
4.4. Конституційні права та обов'язки іноземців, осіб без громадянства та біженців	116
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	119
ТЕМА 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	
5.1. Поняття та класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні	120
5.2. Громадянські і політичні конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні	121
5.3. Економічні, соціальні і культурні конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні	135
5.4. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні	139
5.5. Гарантії конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні	140
5.6. Механізм реалізації конституційних прав, свобод та обов'язків	146
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	147
ТЕМА 6. Конституційні основи демократії в Україні	
6.1. Поняття та форми демократії в Україні, їх конституційне закріплення	148
6.2. Референдум як форма безпосередньої демократії в Україні	149
6.3. Вибори як безпосередня форма демократії в Україні	160
6.4. Інші форми безпосередньої демократії в Україні	170
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	171
ТЕМА 7. Конституційні органи, їх утворення та функціонування. Верховна Рада (парламент) України	
7.1. Поняття та види конституційних органів Української держави	172
7.2. Конституційний статус Верховної Ради (парламенту) України	175
7.3. Організація роботи Верховної Ради України	183
7.4. Органи і посадові особи Верховної Ради України	188
7.5. Народний депутат України	197
7.6. Апарат Верховної Ради України	197
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	198
ТЕМА 8. Конституційний статус Президента України	
8.1. Поняття глави Української держави та його місце в системі органів влади	199
8.2. Порядок обрання і конституційний статус Президента України	201
8.3. Компетенція та акти Президента України	204

8.4. Порядок припинення повноважень Президента України	213
8.5. Конституційний статус апарату Президента України	214
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	220
ТЕМА 9. Конституційний статус органів виконавчої влади в Україні	
9.1. Поняття і система органів виконавчої влади в Україні	221
9.2. Конституційний статус Кабінету Міністрів України, порядок його утворення та функціонування	222
9.3. Конституційний статус центральних органів виконавчої влади в Україні та їх функціонування	235
9.4. Конституційний статус місцевих органів виконавчої влади в Україні, їх функціонування	243
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	247
ТЕМА 10. Конституційний статус судових органів в Україні	
10.1. Конституційні засади та система правосуддя в Україні	248
10.2. Конституційний Суд України	253
10.3. Система і конституційний статус судів загальної юрисдикції	262
10.4. Конституційний статус державної судової адміністрації	276
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	281
ТЕМА 11. Конституційний статус контрольно-наглядових органів в Україні	
11.1. Конституційна система контрольно-наглядових органів України	282
11.2. Порядок утворення і функціонування прокуратури України	284
11.3. Конституційний статус Рахункової палати України	293
11.4. Конституційний статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	302
11.5. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України	309
11.6. Конституційний статус Центральної виборчої комісії України	315
11.7. Конституційний статус Вищої ради юстиції України	317
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	323
ТЕМА 12. Конституційні основи територіального устрою України	
12.1. Поняття територіального устрою України	324
12.2. Автономна Республіка Крим – невід’ємна частина території України	328
12.3. Адміністративно-територіальний устрій України	333
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	341

ТЕМА 13. Місцеве самоврядування в Україні

13.1. Поняття місцевого самоврядування в Україні	342
13.2. Історія становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні	344
13.3. Матеріальна, фінансова, організаційна, територіальна і правова основи місцевого самоврядування в Україні	349
13.4. Система місцевого самоврядування в Україні	352
13.5. Особливості статусу місцевих рад Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя	355
13.6. Особливості статусу районних та обласних рад	361
13.7. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад	365
Запитання та завдання для самостійної перевірки знань	369
Висновок	370
Список використаних джерел	373